

Джерела та література

1. Дорошенко Д. Історія України, 1917 – 1923 / Д. Дорошенко. – К.: Темпора, 2002. – Т. 2. – С. 352.
2. Трембіцький В. Україна й Болгарія в 1918-1921 роках / В. Трембіцький // Новий літопис. – Вінніпег, 1965. – № 14. – С. 71-78.; № 15. – С. 9-27; № 16. – С. 24-29.
3. Королишин М. Україна й Болгарія 1918 р. й тепер / М.Королишин // У 60-річчя відновлення гетьманської Української Держави 29 квітня Р. Б. 1918. – Торонто: Батьківщина. – 1978. – С. 60-61.
4. Зленко Г. При кому був послом міністр: [про історика І.Д.Шишманова, посла Болгарії при Центральній Раді] / Г.Зленко // Книжник. – 1993. – № 1. – С. 10-11.
5. Манасієва І. Болгарія та Українська Народна Республіка на Брест-Литовській мирній конференції: відстоювання національних інтересів / І.Манасієва // Дриновський збірник. – 2011. – Т.4. – С. 230-238.
6. Павленко В. Дипломатична місія Української Народної Республіки в Болгарії (1918-1920) / В.Павленко // Український історичний журнал. – 1992. – №12. – С. 18-32.
7. Павленко В. Діяльність болгарської дипломатичної місії в Україні (1918-1919) / В.Павленко // Проблеми слов'янства. – 1993. – Вип. 45. – С. 3-14.
8. Налісник Ю. Перше посольство української держави в Болгарії (Спогади зперед 20-ти років) / Ю.Налісник // Червона калина: іст. календар-альманах на 1939 рік. – Львів, 1938. – Т. 18. – С. 164-168.
9. ЦДАВО України. – Ф. 3696. – Оп. 2. – Спр. 97.
10. ЦДАВО України. – Ф. 3696. – Оп. 1. – Спр. 22.
11. ЦДАВО України. – Ф. 3696. – Оп. 2. – Спр. 160.
12. Лотоцький О. В Царгороді / О. Лотоцький. – Варшава, 1939. – 176 с.
13. ЦДАВО України. – Ф. 3696. – Оп. 2. – Спр. 257.

Петренко І. Е. Політико-дипломатическая деятельность правительств УНР на Балканах на примере отношений с Болгарским царством (1918-1920 гг.)

В статье идет речь о развитии политико-дипломатических отношений между правительствами Украинской Народной Республик и Болгарии в период с декабря 1918 по декабрь 1920. Характеризуется положение украинского посольства в Болгарии, его финансово-материальное и кадровое обеспечение. Анализируется внутривластическая ситуация в Болгарии и военно-политическое положение на международной арене в указанный период, а также их влияние на украинско-болгарские межгосударственные связи, прежде всего в дипломатической и культурно-информационной сферах. Автором делается попытка показать значение этих отношений для укрепления молодой украинской государственности и дальнейшего утверждения Украины на мировой политической арене.

Ключевые слова: политико-дипломатические отношения, дипломатия, внешняя политика, Украинская Народная Республика, Болгария, Балканы, черноморский регион.

Petrenko I. E. Political and diplomatic activity of UNR governments on the Balkans on an example of relations with the Bulgarian Kingdom (1918-1920)

The article tells about the development of the political-diplomatic relations between the Ukrainian People's Republic and Bulgaria during the period since December 1918 to December 1920. The position of the Ukrainian Embassy in Bulgaria, its financial, material and personnel support are characterized. The political situation in Bulgaria and the military-political situation in the international arena in designated period are analyzed. Its influence on the Ukrainian-Bulgarian intergovernmental relations, especially in diplomatic, cultural and information fields are investigated. The author attempts to show the importance of these relations for strengthening the young Ukrainian state and for the further approval of Ukraine on the international political arena.

Keywords: political-diplomatic relations, diplomacy, foreign policy, Ukrainian People's Republic, Bulgaria, the Balkans, the Black Sea region.

УДК 94(477)329:366.632

А. М. Магурчак

ПИТАННЯ УНДО У СВІТЛІ ЛИСТУВАННЯ АНДРІЯ ЖУКА І РОМАНА ПЕРФЕЦЬКОГО ПРОТЯГОМ 1925–1926 рр.

Публікація присвячена епістолярію між Андрієм Жуком і Романом Перфецьким, в якому висвітлюється ставлення до українського національно демократичного об'єднання протягом 1925-1926 рр. Проаналізовані статі А. Жука, опубліковані в "Українському прапорі", в яких розглядалась політична ситуація в Галичині у контексті взаємин з УНДО. Показана еволюція поглядів А. Жука на УНДО – від сприйняття до розчарування. Використані архівні матеріали з канадського особового фонду А. Жука.

Ключові слова: Андрій Жук, Роман Перфецький, УНДО, закордонний центр, "Український прапор", Галичина.

Після поразки визвольних змагань ЗУНР значна частина провідних її діячів опинилась на еміграції і зокрема Євген Петрушевич, який у Берліні утворив так званий закордонний політичний центр західноукраїнської еміграції. В іншому українському еміграційному осередку, а саме у Відні проводив активну діяльність Андрій Жук (1880-1968), який, народившись на Полтавщині, у 27 років змушений був емігрувати до Галичини, де брав активну участь у суспільно-політичному житті краю. З початком Першої світової війни переїжджає до Відня, де перебував до 1930 р., і входить до Президії Союзу визволення України. Серед представників закордонного політичного центру яскраво виділялась постать Р. Перфецького (1880-1944) – українського громадсько-політичного діяча Галичини, члена секретаріату ЗУНР, заступника

державного секретаря внутрішніх справ. На еміграції був активним учасником групи Української Народної Трудової Партії (далі УНТП) і при цьому очолював у Відні Західноукраїнське товариство Ліги Націй.

В історіографічному плані дана тематика фактично не досліджувалась, не дивлячись на те, що на сьогоднішній день персоні А. Жука присвячено дві кандидатські дисертації [1]. Водночас окремі аспекти даної проблематики висвітлювались у працях, які присвячені суспільно-політичній ситуації у міжвоєнній Галичині [2]. Джерельною базою даного дослідження виступає особовий фонд Андрія Жука, який зберігається в Канадському Національному архіві. Відповідно, на основі архівних матеріалів автор ставить за мету проаналізувати листування між політиками, в якому висвітлюється проблематика Українського національного демократичного об'єднання (далі УНДО).

Із утворенням 11 липня 1925 р. УНДО, до якого увійшли Українська Трудова Партія (далі УТП) і Українська Партія Національної Роботи (далі УПНР), політична ситуація у Галичині змінилась. Відповідна була реакція із середовища західноукраїнської еміграції. Своїми думками про утворення УНДО А. Жук ділився у листі від 14 липня 1925 р. до Р. Перфецького. Крім того, він отримав інформацію від К. Левицького про створення нового об'єднання і його платформи, яка збігалася із проектом А. Жука щодо скликання закордоном з'їзду української еміграції. Андрій Жук не поспішав радіти створенню УНДО, навіть не дивлячись на те, що були відхилені так звані "тези української національної політики", які в одному із своїх пунктів передбачали співробітництво з польською владою. На переконання А. Жука, більша частина членів УНДО негативно ставилась закордонного центру і еміграційного осередку зокрема. Визнавав, що із утворенням УНДО створились нові політичні обставини, які вимагають "оглядності і вичікування". Тому пропонував Р. Перфецькому утриматись від публікації його статті "З приводу консолідаційних заходів в краю" в "Українському прапорі" – органі, який фінансував Є. Петрушевич, щоб не загострювати відносини із УНДО. У випадку опублікування його статті бажав, щоб редакція умістила примітку, яку підготував А. Жук. В ній зазначалось, що редакція вітає консолідаційні процеси в Галичині, і, як наслідок утворення УНДО, але при цьому визнаючи, що частина УНДО підтримує програмний документ під назвою "тези української національної політики", а тому "мусимо також з приємністю зазначити, що за основу об'єднання національно-демократичних елементів взято організаційні установи УНТП, другими словами, що всі інші елементи, які стоять поза сею партією входять в нею персонально, ліквідовуючи свої особні організації, сама ж УНТП лишається непорушною і тільки змінює свою назву та приймає привізорочну платформу, на основі якої має бути вироблена і прийнята нова програма, що відповідає більш-менш становищу, яке зайнято в цій статті" [3].

Не дивлячись на все це, в "Українському прапорі" була опублікована стаття А. Жука "З приводу консолідаційних заходів в краю", в якій автор дав вичерпну оцінку тогочасної політичної ситуації в Галичині і окреслив перспективи об'єднувачих процесів [4]. Дані стаття А. Жука знайшла позитивні відгуки у редакції "Українського прапора". Центральне місце статті А. Жук присвятив аналізу "тез української національної політики" і внутрішній кризі УНТП. Критично висловлювався відносно пункту де не відкидалась співпраця з польською владою в політичних і економічних сферах: "другими словами політичне співжиття з Польщею і союз з нею, – хіба не для "скріплення" політичних стремлінь другої частини нації й не для "ослаблення" польського окупаційного режиму!" [4]. Критикує авторів "тез" за те, що вони ігнорують західноукраїнський політичний центр. Додаючи до цього, що крім дуже "обширно закроєної статистики" "тези" мало містять позитивного. Звідси не можуть бути програмним документом нової партії, оскільки на переконання А. Жука це був би кроком назад, як з точки зору політичної думки й самої політичної організації. Ще одним аргументом А. Жука щодо неприйняття "тез" за основу партійної програми нового об'єднання є різні світоглядно-політичні орієнтири членів майбутнього утворення. Для А. Жука було очевидним те, що "тези" "не визначають ніякого шляху для української національної політики, тільки заставляють її тупцювати ся на одному місці. Вони "зв'язали б політичне об'єднання по руках і ногах і відкинули наше політичне життя далеко назад, замість посунути його наперед" [4]. Натомість Р. Перфецький, зробивши кілька примірників статті А. Жука, надіслав її до Галичини.

Напередодні створення УНДО обидва політика активно обговорювали об'єднувачі процеси весни-літа 1925 р. в Галичині між УТП і УПНР Р. Перфецький у листі до А. Жука від 8 липня 1925 р., аналізуючи переговори між УТП і УПНР, наголошував, що так звана група "Загравістів" і "Діла", маючи спільний інтерес хочуть отримати владу в майбутньому об'єднанні і тим самим усунути так звану "Незалежну групу", як опору для Є. Петрушевича: "Опанування проводу в краю для них і тим важне, щоби в свої руки дістати також ті хоч невеликі фонди, які дав П[резидент] ще у Відні та всі сподівання дальші фонди" [3]. Не виключав перемогу "загравістів" і групи "Діла", які дотримувались "тез". Тому знаючи антипольську позицію самого А. Жука Р. Перфецький резюмував: "Ні Петрушевичові, ні нам не може бути по дорозі з цими панамі і буде те, що ми передбачували у Відні через весь час від рішення Ради Амбасадорів, – офіціальний край фактично вступить на легальщину, а опанують його як раз ці елементи, що тепер добиваються влади" [3]. Далі накреслив план, який передбачав підпільну діяльність в краю і створення підрозділів революційної організації на базі Комітету оборони західноукраїнських земель (далі КОЗУЗ) пропонуючи зайнятись цим питанням самому А. Жуку як члену КОЗУЗ, до того ж заручаючись підтримкою Є. Петрушевича. Але вже через кілька днів, отримавши відомості про створення УНДО, Р. Перфецький змінив свої оцінки щодо ситуації в краю. Зокрема це простежується у його листі до А. Жука від 12 липня 1925 р. Він писав: "Спільними силами Берліна і Відня вдалося отже "тези української національної політики", виготовлені Загравістами повалити і як бачиш з долученої в прилозі "платформи" сего об'єднання, яка прийнята зістала в краю, ідеологічна основа сего об'єднання є приємлива" [3].

Натомість А. Жук Своє у своїй черговій статті “З хворої голови на здорову”, яка була опублікована 15 травня 1925 р. в “Українському прапорі”, продовжував обговорювати політичну ситуацію в Галичині. Причиною появи статті А. Жука стала стаття “Під Великдень” у “Новому Часі”. Автор останньої, аналізуючи партійні перипетії в Галичині, охарактеризував їх як “цвинтарний спокій” і при цьому дорікаючи Парламентській Репрезентації. А. Жук вважав, що такий підхід автора “Нового часу” був несправедливим і навпаки підтримав поважну інституцію: “Парламентська Репрезентація мимо значних внутрішніх різниць у своїй національній частині проявила не тільки внутрішню солідарність на вні, чого починає бракувати нашим галицьким партіям, але й виказала багато доброї волі для внутрішнього об’єднання наших національних сил по обох боках так званого “сокольського кордону” [5]. Натомість А. Жук переконував, що вина в існуванні “сокальського кордону” належить галицьким партіям, які у “своїх політичних змаганнях або не виходили з галицьких меж, або занадто далеко сягали гублячи почуття дійсності, а в своїй практичній діяльності не могли спромогтися на спільне репрезентаційне тіло, йдучи кожна поодиноці” [5]. Крім того, відкидав закиди, що Парламентська Репрезентація не була об’єднаним центром. На переконання А. Жука, не було що “об’єднувати і цементувати”, оскільки серед галицьких партій був ідейний розбрат, а “партійна конкуренція так далеко заходить, що немає місця для об’єднаної праці, не тільки політичної, а навіть гуманітарної” [5]. Тому за визначенням А. Жука автор “Нового часу” перекладає вину з хворої голови на здорову. Водночас піддавав сумнівам об’єднаний процес між “загравістами” і УПНР про який писав “Новий час”. В принципі А. Жук не був проти об’єднаних процесів, які б згуртували українські національні сили на західноукраїнських землях. Але ті процеси, які відбувались у цей час в Галичині, на переконання А. Жука носили більш тактичний характер, ніж стратегічний, суть якого А. Жук уявляв так, щоб “політичне життя наше не мало відокремленого характеру в Галичині від решти українських земель під Польщею і щоб різні політичні угруповання мали спільний політичний центр” [5]. Відносно Парламентської Репрезентації то А. Жук ще раз підкреслив, що вона не могла стати тим об’єднаним центром, через свій територіальний і політичний характер і внутрішню партійну галицьку відносину не сприяли цьому. В кінці своєї статті закликав перестати перекладати вину одних на інших і при цьому нагадуючи, що західноукраїнська еміграція є позитивним чинником в політичному житті і сповідує конкретну ціль – відновлення незалежної західноукраїнської держави.

Крім того, проблематика УНДО була однією із центральних тем на сторінках “Українського прапору” і “Ради”. У своєму листі до Р. Перфецького, А. Жук зазначав, що “Український прапор” визнав, що платформа УНДО відповідає інтересам усієї української суспільності, а натомість “Рада” створює враження, що є органом УНДО. Тай сам Є. Петрушевич підтримував платформу УНДО заявляючи це на сторінках американської “Свободи”. Така ситуація, щодо одобрення політики УНДО була для А. Жука дивною. Оцінюючи із стратегічної точки зору політичну ситуацію на еміграції і на західноукраїнських землях А. Жук був більш обережним відносно УНДО: “Таке ангажування з УНДО по-перше, в’яже руки при необхідній критиці, як тої платформи, так і діяльності УНДО, яка безумовно буде потрібна, а крім того, робить медвежу послугу для заходів матеріального характеру, бо там звідки ждемо помочі, цілком негативно ставляться до УНДО і політичної діяльності опертої на його платформі з певністю не будуть попірати” [3]. Негативні емоції і здивування викликали в А. Жука реакція Є. Петрушевича на його ставлення до проблем взаємин закордонного центру із галицьким політикумом. Зокрема, А. Жук у листі про це писав так: “Чоловік [тобто А. Жук – А. М.] в найліпших інтенціях, цілком лояльно ділиться з своїми планами і проектами, щоб справді помочі, а Пр[е]зидент приймає це за змову проти нього! Тим більш мене це дивує, що втім, що я написав в письмі не було нічого нового, бо більш-менше те саме я йому особисто говорив в часі його побуту у Відні” [3]. Також поділився інформацією з Р. Перфецьким про зустріч у Відні з головою УНДО Д. Левицьким, якого переконував порозумітися з Є. Петрушевичем беручи за основу його проект. Саму зустріч з Д. Левицьким на переконання А. Жука Є. Петрушевич також міг сприйняти вороже.

У своєму черговому листі від 11 вересня 1925 р. до Р. Перфецького А. Жук зазначав, що він отримав повідомлення, що галицький політикум, особливо УНДО негативно сприйняли платформу запропоновану Є. Петрушевичем, оскільки вона за їхніми переконаннями не відповідає настроям у краю. До цього додавались звинувачення галицькими діячами Є. Петрушевича у політичному банкрутстві і радянськості позицій. Не дивлячись на все це А. Жук визнавав, що завдяки позиції Д. Левицького на засіданні ЦК УНДО не була прийнята резолюція про розірвання співпраці із закордонним центром. Натомість УНДО висувало вимогу за якою закордонний центр повинен визнати за УНДО керуючу політичну силу в Галичині, а “закордонне представництво може бути тільки його енамацією, виконуючим органом” [3]. Інформатор А. Жука у Галичині повідомляв його про те, що відносини між закордонним центром і УНДО можуть загостритись і нашкодити консолідаційним процесам на західноукраїнських землях, а для самих “закордонців”, які не знали настроїв у краю. У листі до Р. Перфецького А. Жук повідомляв, що інформації з Галичини є достовірними, а тому “інформація свідчить, що закордонці дійсно відірвані від того краю, з яким мали і хотять мати діло, а іншого краю, інших людей не мають за собою і є цілковито ізольованими” [3]. В іншому випадку на переконання А. Жука перед закордонним центром постає дилема, або визнати остаточно верховенство УНДО в Галичині, або створити нову організацію із планом самостійної роботи на українських землях. Саме до створення нової партії схилився Андрій Жук.

Питання УНДО стало предметом розбрату серед членів закордонного центру. Так, у листі від 19 вересня 1925 р. Р. Перфецький писав про ворожі стосунки із найближчим оточенням Є. Петрушевича. Нащо А. Жук переконував Р. Перфецького не сприймати порад оточення Є. Петрушевича. “Йому [тобто найближчому прихильнику Є. Петрушевича – А. М.] не повезло взяти Президента в шори, що Президент вислав до краю запропонований мною проект взаємовідносин, чого Дмитроньо не сподівався. – писав

А. Жук. – Він думав, як казав нам у Відні, що вже обговорив і залагодив з Президентом, тим часом показалося, що ні!” [3].

Також А. Жук висловлював свою думку щодо переговорної тактики Є. Петрушевича із УНДО. Зокрема, він наголосив, що представники від УНДО повинні письмово конкретизувати свої пропозиції, а Є. Петрушевич зі своєї сторони може піти на поступки і усунути з свого проекту менш важливі речі, які дратують протилежну сторону.

Крім того, А. Жук у своєму не висланому листі від 20 жовтня 1925 р. до Р. Перфецького зауважував, що потрібно мати на увазі, що крім УНДО є ще інші політичні сили з якими можна “зробити пакт”. Пропонував “Селянський Союз”, який за його твердженням може стати базою для нової політичної організації на західноукраїнських землях.

Тематика УНДО знайшла своє продовження і в подальшому листуванні політиків. Р. Перфецький у листі від 5 грудня 1925 р. до А. Жука зазначав, що переговорний процес Є. Петрушевича із УНДО фактично призупинений, оскільки останні не хотіли йти на компроміси. Відповідно, “годі буде Президентові відступати від принципів і коли треба звести боротьбу про них то муситься її вести. Лише приходить вона в дуже важких для нас обставинах, бо наші противники в краю не перебирають в средствах” [3].

У наступному 1926 р. проблематика УНДО також була одним із центральних тем в епістолярній спадщині А. Жука. Відповідаючи Р. Перфецькому у листі 17 травня 1926 р. на поточні громадсько-політичні питання, А. Жук заторкнув ситуацію в Галичині. Зокрема, він критикував УНДО вважаючи, що дане об’єднання не дасть бажаного ефекту українському визвольному рухові і пропонував, “чим скоріше розірвати із запліснявлим галицьким болотом, образ якого уявляє зараз УНДО і взятися до організації живих суспільних сил, на нових соціально-політичних основах” [6]. В розумінні А. Жука до нової політичної організації може увійти частина членів УНДО, повністю Селянський Союз і Народна Воля, таким чином створити західноукраїнське селянське робітниче утворення. Об’єднавчим процесом зміг би зайнятися КОЗУЗ, який підтримує політичні зв’язки з Є. Петрушевичем, а той відповідно через КОЗУЗ втілював би свої політичні плани.

Політичні процеси в середовищі УНДО відбувались неоднозначно, що призвело до утворення всередині об’єднання опозиції. Про це Р. Перфецький повідомляв А. Жука у листі від 14 листопада 1926 р. На опозиційну частину УНДО Р. Перфецький робив ставку для створення нової партії в Галичині. Водночас А. Жук не підтримував таких намірів Р. Перфецького. Натомість розглядав внутрішню кризу УНДО як передачу влади з одних рук в інші, але не був переконаний, що політика УНДО від цього зміниться. При цьому він вважав, що опозиція повинна вести таку політику, щоб “не опинитися поза УНДО. Коли б така небезпека існувала, тоді нічого не лишиться іншого, як відновити УНТП, пробувати перетворити УНДО в союз партій, притягаючи цього радикалів і інші угруповання” [6]. Повідомляв, що відносно кризи УНДО готує статтю до “Українського прапора”, яку передасть Є. Петрушевичу, але для цього йому бракує достовірних планів і цілей опозиції і просив допомоги у Р. Перфецького. Останній відгукнувся на прохання А. Жука. Про це яскраво ілюструє його лист від 19 листопада 1926 р.

У кінці листопада 1926 р. А. Жук у листі до Р. Перфецького наголошував, що коли до опозиції в УНДО не будуть застосовані санкції організаційного характеру, не потрібно опозиції самій виходити з партії, а треба з “великою енергією провести фракційно-організаційну роботу в лоні УНДО, коли опозиція до своєї ставиться серйозно” [6]. У випадку не дотримання такої тактики опозиція втратить людей. Крім того, вважав, що опозиційній частині не потрібно створювати на даний момент партію, оскільки для цього не було підготовлено ґрунт. До того ж опозиційні діячі УНДО “слухно, чи не слухно мають марку збанкротованих політиків, без всякого зв’язку з масами” [6]. А. Жук мало вірив у варіант, за яким опозиція створить нову партію оскільки був невдоволений її платформою, яку він трактував як ліву і революційну: “Мені здається, що політична активність більшості членів Групи обратно пропорціональна революційності платформи” [6]. Тому радив опозиційній групі не виходити з УНДО, а пізніше “виховувати своїх однодумців серед молодого покоління, щоб старушки були тільки для окраси та придбавши відповідну кількість рухливого, нового елемента, пізніше спробувати переведення тих планів, які тепер скраховували” [6].

В останньому листі 1926 р. до Р. Перфецького А. Жук визнав, що в Галичині фактично сформувалася нова організація не маючи на увазі Незалежну групу УНДО, яка “для певних чинників є дуже приємлива, більш цінна, ... і що на цю організацію мусить бути звернена їхня увага і підтримка. Думаю, що тут скоріше треба шукати пояснення поступування тих чинників супроти нашої сторони, коли це поступування дійсно зазнало змін” [6].

Отже, після окупації Галичини польськими військами розпочались довготривалі об’єднавчі процеси серед галицького демократичного середовища, які оформились у створення УНДО. А. Жук як один очільників емігрантського середовища Відня висловлював свої думки щодо об’єднання українських демократичних сил. На початках він вітав створення УНДО, але з певною обережністю, оскільки прослідкував тенденції співробітництва з поляками. Пізніше, розчарувавшись у політиці УНДО, схилився до думки створення нової політичної організації в Галичині, яка б співпрацювала із закордонним центром.

Джерела та література

1. Таравська Я. Громадсько-політична та науково-публіцистична діяльність Андрія Жука (1880 – 1968 рр.): автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Я. Таравська; Черніг. нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2012. – 20 с.
2. Шульгата Н. Андрій Жук у суспільно-політичних процесах Галичини і Наддніпрянщини першої третини ХХ ст.: автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Н. Шульгата; Ін-т українознав. ім. І. Крип’якевича. – Львів, 2013. – 20 с.

3. Васюта І. Політична історія Західної України (1918-1939) // І. Васюта. – Львів: Каменяр, 2006. – 336 с.; Соляр І. Консолідаційні процеси національно-державницьких сил Західної України (1923-1928): [монографія] / І. Соляр; Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ. – Львів, 2010. – 150 с.
4. Library and Archives Canada. – The Andriy Zhuk Collection MG30, C 167. – Volume 23 – File 67.
5. Observator. [Жук А.] З приводу консолідаційних заходів в краю // Український прапор. – 1925. – 15 липня.
6. [Жук А.] З хворої голови на здорову // Український прапор. – 1925 – 15 мая.
7. Library and Archives Canada. – The Andriy Zhuk Collection MG30, C 167. – Volume 23 – File 68.

Магурчак А. Н. Вопрос УНДО в контексте переписки Андрея Жука и Романа Перфецкого в течение 1925 -1926 гг.

Публикация посвящена эпистолярию между Андреем Жуком и Романом Перфецким, в котором освещается отношение к УНДО в течение 1925-1926 гг. Проанализированы статьи А. Жука, опубликованные в "Украинском флаге", в которых рассматривалась политическая ситуация в Галичине в контексте взаимоотношений с УНДО. Показана эволюция взглядов А. Жука на УНДО – от восприятия к разочарованию. Используются архивные материалы с канадского личного фонда А. Жука
Ключевые слова: Андрей Жук, Роман Перфецкий, УНДО, заграничный центр, "Украинский флаг" Галичина.

Magurchak A. M. UNDA question in the light of correspondence between Andriy Zhuk and Roman Perfets'kyi 1925-1926.

The publication is dedicated to the correspondence between Andriy Zhuk and Roman Perfets'kyi, which highlights the attitude towards the Ukrainian National Democratic Association during the years of 1925-1926. Analysed articles A. Zhuk, which were published in the "Ukrainian flag" in which a political situation was examined in Galychyna in the context of mutual relations from UNDA. The evolution of A. Zhuk's views on UNDA from perception to disappointment is presented. The archived materials are used from the Canadian personal fund of A. Zhuka.

Keywords: Andrey Zhuk, Roman Perfekciy, UNDA, oversea center, "Ukrainian flag", Galychyna.

УДК 94-054.72(=161.2:497.1)"1919/1939"

В. М. Власенко

ФОРМУВАННЯ МІЖВОЄННОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЛІТИЧНОЇ ЕМІГРАЦІЇ В ЮГОСЛАВІЇ (ПЕРША ХВИЛЯ)

У статті розглядається питання формування української політичної еміграції в Югославії у післяреволюційний період. Основна увага приділяється першій хвилі еміграції у 1918-1919 рр. Розповідається про військово-політичну ситуацію на півдні України та в Криму, яка привела до евакуації військових і цивільних осіб, про ставлення югославських властей до емігрантів. Розглядаються також заходи Дипломатичної місії УНР в Югославії та місії Українського товариства Червоного Хреста на Балканах з надання допомоги емігрантам. Робиться висновок, що еміграція першої хвилі була мобільною. Одна частина емігрантів реемігрувала до інших країн, друга повернулася на Батьківщину, вступивши до лав Армії УНР і ЗСГР, третя залишилася в Югославії. Еміграція поповнювалася також військовополоненими, які поверталися на Батьківщину через Югославію.

Ключові слова: військовополонений, дипломатична місія, евакуація, рееміграція, українська еміграція, Українська Народна Республіка, Українське товариство Червоного Хреста, хвиля еміграції, Югославія.

Із здобуттям Україною незалежності посилювався інтерес до вивчення такого складного суспільно-політичного та соціокультурного явища, як міжвоєнна українська політична еміграція в Європі. Це було пов'язано з тим, що, незважаючи на строкатість політичних течій, вона сповідувала альтернативні радянській формі державного устрою. Саме в Європі сформувалися політичні центри еміграції, перебували лідери еміграції та колишні члени українських урядів, діяли політичні партії та громадські організації, функціонували науково-освітні та культурно-мистецькі інституції, виходили українські періодичні видання.

В історичній літературі розкриті різноманітні сторони життєдіяльності української еміграції на рівні континенту, його регіонів та окремих країн. Більшою чи меншою мірою висвітлена її діяльність у країнах Центральної та Західної Європи, де діяли політичні центри, і недостатньо – на Балканах, зокрема, у Королівстві сербів, хорватів і словенців (КСХС, з 1929 р. – Югославія). Незважаючи на прибуття до цієї країни великої кількості уродженців та жителів України, тут сформувався периферійний осередок еміграції. Окремі дані про українську еміграцію в КСХС наводяться у монографіях з історії міжвоєнної української політичної еміграції в Європі [1-4]. У роботах В. Козлітіна подана загальна характеристика російської й української еміграції у цій країні у 1919-1945 рр. [5], показана роль громадських організацій в емігрантському середовищі [6-7]. Висвітлені питання про українську періодику в Югославії у 1919-1941 рр. [8; 9], діяльність дипломатичного представництва УНР [10], українських громад [11-12], українців у Хорватії [13] і Боснії [14] та студентський рух [15]. Проте недостатньо дослідженим залишається питання появи в КСХС української політичної еміграції. Під цим поняттям ми розуміємо ту частину емігрантського загалу, яка була політично вмотивована, ідеологічно визначена, організаційно структурована та сповідувала ідею відновлення незалежної України у різних її формах. Тому автор ставить собі за мету показати початок процесу